

A macska neve: Froszja

Ha évekkal ezelőtt valaki megkérdezi tőlem, hogy kutyás vagy macskás személyiségnek tartom-e magam, egészen biztosan a kutyákra szavazok. Bennük még sosem csalódtam: húségesek és odaadók, empatikusak és társaságkedvelők, egyszóval csupa olyan tulajdonsággal rendelkeznek, amelyekkel a macskák nem. Ezzel persze nem azt mondom, hogy a macskákat nem bírom, de mindig volt bennem némi ellenszenv irántuk. 2016 ősze viszont felülírt mindent. Ekkor történt a pálfordulás, méghozzá Moszkvában, egy panelház negyedik emeletén. A kutyák iránti kötődésem persze nem csökkent – erről szó sincs –, csupán a hozzáállásom változott meg, méghozzá egy perzsamacskának köszönhetően.

Moszkvába abban az évben egy ösztöndíj-program keretében érkeztem, azzal a céllal, hogy a doktorimhoz gyűjtsek anyagot, mivel érdekelt, hogyan változott meg az orosz társadalom a jelicini évek óta. A kinti szállásom a Hamovnyiki kerületben volt, a Komszomolszkij Proszpekten, közel a Moszkva folyóhoz, egy panellakás negyedik emeletén, melynek tulajdonosa egy nyolcvan év körüli, hófehér hajú és hullasápadt arcú hölgy volt, olyan üveges szemekkel, hogy simán elmehetett volna bármelyik horrorfilmbe. Mondanom sem kell, már az első pillanatban émelyegtem tőle, persze palástoltam, amennyire tőlem telt. Eleinte amúgy ő is figyelmes volt, amikor először csöngettem be hozzá, és léptem be a lakásának keskeny, dobozokkal, cipőkkel, kalapokkal, női táskákkal és egyéb kacatokkal teli folyosójára, előzékenyen üdvözölt, de ahogy az orosz nénik általában, ő sem beszélt angolul, én meg nem beszélek oroszul, így lényegesen nehezen kommunikáltunk. Ahogy ott álltunk azon a szűk, cipőkkel, táskákkal és mindenféle kacatokkal teli folyosón, és kézzel-lábbal magyaráztunk egymásnak, a néni mögül egyszerre feltűnt, pontosabban előlopakodott egy nagyobb méretű perzsamacska, akinek a hosszú, kávébarna szőrét apró, két-három centis fekete foltok borították. Mikor észrevett, egyszerre megállt, zöld szemét résnyre húzta, és száját nagyra tátva megmutatta éles fogait. Úgy nézett ki, mint egy kölyöktigris, és úgy tűnt, mintha a néni testének a folytatása lenne, egész pontosan a néni lélekállata, aki annak minden rezdülésére – fizikai és lelki értelemben egyaránt – érzékenyen reagál. És mivel a néni láthatóan bizalmatlan volt velem, ezért a macska – akiről hamarosan megtudtam, hogy a Jefroszinyija után a Froszja névre hallgat – szintén bizalmatlanul nézte a mozdulataimat. De nem tartott tőlem, hiszen amikor a folyosó végén elfoglaltam a nekem kijelölt, alig pár négyzetméteres egérlukát, az ajtón besurranva a bőrdömnél termett, hogy aztán egyenként járja végig és szaglássza körbe a cuccaimat. Ha pedig

mindeközben találkozott is a tekintetünk, ő egy pillanatra megállt, a szemét résnyire húzta, és apró karmát kivillantva a levegőbe suhintott.

A viszonyunk hosszú ideig nem változott. Másnap reggel, mikor álmosan botorkáltam ki a halványsárga csempével borított konyhába, hogy végre elfogyassam a Budapestről hozott utolsó szendvicsemet, Froszja már a konyha sarkában várakozott gyanakvóan – itt volt az ő törzshelye, egy kis gagyi, babakék, műanyag tálka mellett. Szóval míg fogyasztottam a szendvicsemet, Froszja megállás nélkül engem figyelt, ha pedig netán változtattam a helyzetemen – mondjuk megigazítottam a hajamat, vagy felálltam, hogy elmossam a tányéromat –, ő úgy fordította felém a fejét, akár egy ipari kamera, miközben a pupillája olyan vékonyra szűkült, hogy a végén csak egy halvány csík maradt belőle.

Az intézet, ahol a doktori kutatásomat végeztem, Moszkva központjában volt, közel a Vörös térhez, ahová a néni lakásától fél óra alatt juthattam el. Amikor az apró, vajszerű intézet kapuján először léptem be, az igazgató, egy alacsony, fekete hajú és a szállásadóhoz hasonlóan üveges tekintetű hölgy nyájasan üdvözölt, majd körbevezetett az összes emeleten. Miután megmutatta a főbb irodákat, elbeszélgetett velem, aztán levitt a könyvtárba, melynek vezetője, egy szintén fekete hajú, de kifejezetten kedves tekintetű hölgy elmagyarázta, hogy melyek azok a könyvek, amiket angol nyelven írtak – vagyis melyek azok, amiket el tudok olvasni. Ide jártam hát minden reggel és végeztem a kutatásomat, hogy aztán a nap végén, csak hogy kiszellőztessem a fejem, tegyek egy kisebb kört a Vörös téren, aminek persze mindig az lett a vége, hogy hol a GUM Áruházban, hol egy zsúfolt mellékutcában vagy valamelyik élénk színű ortodox templomban kötöttem ki. Látnivaló akadt bőven, így szinte minden este fáradtan estem haza, hogy a folyosón a háti zsákot és a cipőt ledobva, egyből a konyha felé vegyem az irányt, ahol a kisasztalnál már várakozott a mama az ő hideg, bizalmatlan és üveges tekintetével, az ölében meg Froszja, aki már emelte is a mancsát, amikor rám pillantott.

A helyzet az ötödik napon változott meg. Azon a reggelen, amikor a szokásos utamra készülődtem, és a folyosón éppen a cipőmet kötöttem be, Froszja egyszerre feltűnt, és olyan közel lopakodott hozzám, hogy már a lábamat kezdte el szaglászni. És ekkor valami megmagyarázhatatlan történt, olyasmi, amire a kintlétem során addig nem akadt példa. Míg Froszja szaglászott, egyszer csak megállt, és a fejét lassan emelni kezdte, de ezúttal a szeme nemhogy összeszűkült volna, hanem egyre tágulni kezdett, és annyira, hogy a végén csak egy hatalmas, fekete szempár bámult rám. A meglepetéstől persze köpni-nyelni nem tudtam, így csak előrenyújtottam a kezemet, mire Froszja nemcsak hagyta, hogy az ő selymes és puha fejét megsimogassam, de az arcát is a tenyerembe fúrta, miközben apró és puha nyelvvel az ujjamat kezdte el nyalogatni.

Aznap este a Froszjában végbement változás a mamának is feltűnt. Ezt akkor vettem észre, amikor a szokásos utamról hazatérve befordultam a konyhába. A néni az asztalnál ült, Froszja a tálkájából halat fogyasztott, de amikor észrevett, ugyanazokkal a hatalmas szembogarakkal nézett rám. Erre még a néni arca is felderült, meglepetésemre pedig az aprócska szeme is mosolyra húzódott. Úgy éreztem, végre befogadtak.

Másnap bátrabban keltem ki az ágyból, és elhatároztam, amíg a néni a konyhában tesz-vesz, alaposan körülnézek a nappalijában, hogy lássam, hogyan él egy nyugdíjas orosz nő. Először a könyvekkel teli üvegszekrény tartalmát néztem át, amelyben csakúgy sorakoztak a regények és verseskötetek. Noha a címeket nem tudtam elolvasni, a cirill betűket már ismertem, így Puskin, Lermontov, Gogol és Dosztojevszkij nevét sikerült kibetűznöm. A polctól balra egy tévé állt – valószínűleg a hruscsovi időkből –, mellette egy fekete zongora, azokkal szemben a másik falnál meg egy újabb üvegszekrény, melyben több tucat, kék és fehér színben játszó porcelánfigura sorakozott. Amikor azonban ehhez a szekrényhez közeledtem, az ablak alatt mocorgásra lettem figyelmes. Egy fonott székben megláttam Froszját, amint a hátán fekve hatalmas szemekkel néz rám. Odaléptem hozzá, és a fejéhez nyúltam, de ő suhintotta a karmát, és a másodperc törtrésze alatt belevágott a tenyerembe, és gyors egymásutánban még kétszer megismételte a mozdulatot, így mire a nappaliból a mosdóba értem, az ujjamból és a kézfejemből hosszú csíkokban folyt a vér.

Froszja valódi énje tehát megmutatkozott, vagyis ekkortól lett bizonyossá, hogy az előző napi „átváltozása” csupán felvett póz, amolyan színészi játék volt, amivel elnyerte a bizalmamat, hogy aztán a kellő pillanatban lesújthasson rám. Ezt csak megerősítette, hogy aznap este, amikor befordultam a konyhába, Froszja a mama ölében újra összeszűkülte szemmel nézett rám. De nemcsak rajta, ezúttal a mamán is láttam a változást. A hideg, fénytelen szeme ettől az estétől fogva még ridegebb lett, amivel egyértelműen jelezte: számára én csak egy átutazó vagyok, egy külföldről érkezett idegen.

A helyzet ettől kezdve csak fokozódott. A további változás elindítója az az alacsony, fekete hajú, amúgy kedves tekintetű könyvtárosnő volt, akinek az igazgató még az első nap mutatott be. Ő hívta fel a figyelmem arra, hogy ha már egyszer itt vagyok Moszkvában, ráadásul két hónapig, akkor ideje lenne utazgatni, és nemcsak a főváros kerületeibe, de akár messzebbre is, mondjuk a környező falvakba, vagy akár az északi tartományokba, esetleg Szentpétervárig – elvégre ki tudja, hogy mikor jutok el legközelebb Oroszországba.

Az ötlet felvillanyozott, pláne hogy így pár napra elszakadhattam a mamától és Froszjától. A gond csupán az volt, hogy az intézet csakis Moszkva közigazgatási határán belül vállalt értem felelősséget, a könyvtárosnőnek azonban ezt hiába magyaráztam, ő hajthatatlan volt, és másnap a táskájába nyúlva egy tucat képeslapot terített szét az asztalon, majd elmagyarázta,

hogy melyiken látható az Ermitázs, melyiken a Nyári Palota vagy a Nyevszkij Proszpekt. Ami kissé vicces volt, elvégre azok a megsárgult képeslapok lehetnek vagy húsz-harminc évesek, azonban minél tovább nézegettem őket, furamód úgy éreztem, nekem okvetlenül, sőt azon nyomban Szentpétervárra kell mennem.

Másnap találkozót kértem az intézet vezetőjétől, és elmondtam neki, hogy ha egyszer itt vagyok Moszkvában – ráadásul hatvan napig! –, akkor ki szeretném használni az oroszországi tartózkodásomat. Az idős nő az egész mondanóm alatt szúrós tekintettel nézett rám, amikor viszont eljutottam ahhoz a ponthoz, hogy leginkább Szentpétervárra lennék kíváncsi, majd kiejtettem a számon a Nyári Palota és az Ermitázs szavakat, a nő tekintete egyszerre ellágyult. Az engedélyt megkaptam.

Amikor este a nappaliban megmutattam a mamának a még aznap vásárolt vonatjegyeket, és közöltem vele, hogy a következő napokban nemhogy látni nem fog, de erre az időre a szállásdíjat is megvonom tőle, az idős nő, noha elég gyatra színészi játékkal, sírva fakadt. Hiába magyaráztam neki, hogy minek fizessek, ha egyszer nem leszek itt, a nő még inkább rázendített, mire Froszja az öléből a zongora tetejére pattant, és hegyes fogát kivillantva, idegesen araszolni kezdett felém. A helyzet tarthatatlan volt, ezért hogy elkerüljem a még nagyobb bajt, kijelentettem: a szállásdíjat fizetem a következő négy napra is. A mama könnyei egy másodperc alatt elálltak, én pedig hajnalban már a vonaton ültem, és suhantam a második főváros felé.

Szentpéterváron újra Európában éreztem magam. Moszkva hatalmas, szürke kőtömbjei és a vörös téglájú Kreml után a szemnek is megnyugtató volt ránézni Pityer vajszínű, klasszicista és az európai építészettel rokon stílusú házaira. Szállást egy belvárosi hostelben béreltem, Pétervárbán pedig nem kellett csalódnom. A Nyevszkij Proszpekt hömpölygő tömegében sétálva, majd a Néva partján álló Téli Palota termeiben járva úgy éreztem magam, mint egy mesében.

Olyannyira, hogy a harmadik napon írtam is a moszkvai intézet vezetőjének, hogy szigorúan kutatási céllal maradnék még egy keveset, így az ottlétemre ráhúztam két napot. Másnap reggel hajóval utaztam ki a Finn-öbölbe, hogy lássam Nagy Péter palotáját, délután újra a város forgatagába vetettem magam, este pedig elmentem egy koncertre a Kvartira nevű jazzklubba.

A mama és Froszja persze még Szentpéterváron is eszembe jutottak. Egy alkalommal, amikor a Kazanyi Székesegyház előtt álltam, az egyik ruhabolt kirakata előtt feltűnt egy világoskék kabátos, ősz hajú hölgy, aki a kezében egy plédbe bugyolált macskát tartott. A jelenet kissé komikus volt, a macskának csak a füle látszott ki a ruhából, a nő meg úgy tartotta, mintha a tulajdon gyermeke volna. A cicát így nemcsak dajkálta és becézte, de még puszit is nyomott a fejére, amikor pedig észrevette, hogy mindezt figyelem, egyszerre olyan megnyugtató szemmel nézett rám, hogy zavaromban én is elmosolyodtam.

Moszkvába visszatérni maga volt a depresszió. A város felhőkarcolói az októberi égbolt mellett olyanokká lettek, mint egy gótikus horror díszletei, míg a délutáni órákban a metróból kizúduló tömeg teljesen eltompította az érzéseimet. A pétervári kiruccanás után a mama és Froszja úgy érezték, becsaptam őket, mivel két nappal később érkeztem haza. A mama sértődöttségében is remek színésznek bizonyult: azokra a pillanatokra, amikor a szállásdíjam újabb részletét kellett kifizetnem, az arca nyájassá vált, a színlelt kedvesség azonban hamar szertefoszlott. Froszja idővel teljesen elhidegült tőlem, reggelente a konyhában már nem is nézett rám, ha pedig véletlenül összefutottunk a lakásban, amennyire csak lehetett, tartotta a távolságot, miközben újra a régi, összeszűkülte szemmel nézett rám.

A viszonyunk aztán lassan ismét változni kezdett. Ahogy egyre inkább megismertem Moszkvát, és ahogy egyre otthonosabban mozogtam a metró vonalain, úgy kezdett Froszja elfogadóbbá válni velem. Ez persze nem azt jelenti, hogy kettőnk között valamiféle barátság szövődött volna, de úgy éreztem, ismét közelebb kerültünk egymáshoz. Ez főleg abban nyilvánult meg, hogy egyre többet járkált be a szobámba, de már nem a bőrdíjemet szaglászta végig, hanem egyenesen az ablakhoz ment, ahonnan az utcát, és főleg a szemközti ortodox templomot figyelte. Emlékszem, egy alkalommal én is mellé ültem, amikor is Froszja, igaz csak fél percre, a kezemre hajtotta a fejét.

A moszkvai kintléteimből ekkor már csak egy hét maradt, így kihasználva az időt, ellátogattam a külső kerületekbe, hogy a húszemeletes tömbházak előtt szívjam magamba a szovjet idők történelmét. Ott azonban egyre magányosabb lettem, ami ellen úgy védekeztem, hogy újabb területeket fedeztem fel. Mindezt a mama is megérezhette rajtam, mert nemcsak komorabbá vált, de kifejezetten ellenséges lett velem. Egy reggel például, amikor a szokásos nyolc óra helyett fél órával később keltem fel, és a konyhába botorkáltam, ő az ajtón kijövet enyhén az oldalamnak jött, amit utólag is csak úgy tudtam értelmezni, hogy szándékosan tette. A megérzésem nem csalt, a mama a mozdulatot még aznap este megismételte, amikor a lefekvéshez készülődve elhaladtunk egymással szemben a folyosón. Mindezt tetézte egy harmadik alkalom, amikor hajnalban a szobám ajtaján dörömbölt, mondván, neki most azonnal és okvetlenül ki kell mosnia a függönyöket. Froszja ezzel szemben egyre többet járkált át hozzám, főleg, hogy napközben már nyitva hagytam neki az ajtót. Ilyenkor, ha a szobában voltam, szívesen sétált el mellettem, és simította magát végig a lábamon. Ezek a találkozók persze rövidek voltak, és mindig az ablaknál végződtek, ahol Froszja és én együtt néztük a szemközti templomot. Az utolsó este aztán egy furcsa eset történt. Aznap nagyon későn értem haza, így éjfél is volt, mire ágyba kerültem. Hamar álomba zuhantam, de mire kibontakoztak volna a képek, valami meleg, puha és selymes húzódtott végig a karomon. Noha a sötétben nem láttam semmit, éreztem, hogy mellettem Froszja fekszik, aki egyre csak simult a kezemhez. Egy pillanatra megemeltem a karomat, és óvatosan végigsimítottam a hátán, mire ő a fejét

a kezemnek nyomta, és nyalni kezdte az ujjaimat. Válaszképp újra végigsimítottam rajta, erre ő egész testével felém fordult, és a gömbölyű fejét szinte belefúrta a mellkasomba. Aztán a lába következett, amit enyhén megemelt, végül átvetett rajtam. Erre újra megsimítottam a hátát, aztán a kezem a lapockájára helyeztem, mire ő, alig hallhatóan, dorombolni kezdett.

Másnap reggel már nem találtam az ágyban. És furamód a szobában sem, pedig éjjel bezártam az ajtót. Froszját a függöny mögött is hiába kerestem, és az ágy alá is hiába néztem be, ő szórén-szálán eltűnt. A legfurább mégis az volt, hogy a lakás többi részén se leltem rá, hiába néztem végig minden egyes sarkot. A mama persze engem okolt, biztos miattam tűnt el a macskája, így amíg pakoltam a bőröndömbe, végig jeges tekintettel nézett rám a folyosóról. Végül a búcsúnk is emlékezetes lett. Amikor a karórámra mutatva megkérdeztem tőle, hogy az indulás előtt még két órára a lakásban maradhat-e a bőröndöm, ő a szemét összeráncolta és a hangját úgy felemelte, hogy végül jobbnak láttam, ha köszönés helyett csak intek neki, a bejárati ajtót meg szélesre tárva, jó erősen bevágom magam mögött.

Az utolsó napon úgy tűnt, még Moszkva is siettetni akarja a távozásomat. Az égbolt egyszerre sötét lett, a felhőkből pedig zivatar zúdult a városra. Mindezt égi jelnek vettem, így siettem a vonathoz, hogy mielőbb a Seremetyjevói repülőtérre érjek. A biztonsági kapuknál ütemesen lehetett haladni, és az indulásra várakozó utasok sem húzták az időt a becsekkoláskor. A jegyem szerencsére az ablak mellé szült, de amikor kinéztem rajta, a tájból alig láttam valamit, a sötét felhőkből már jégeső pattogzott a földre. Így várakoztunk vagy fél órán át, aztán megmozdult a gép, majd egy hosszú ívet leírva gyorsulni kezdett, hogy felvéve a jéggel a harcot végleg a magasba emelkedjen. Ekkor még egy utolsó pillantást vettem a kifutóra, ahol a fejét fel-felkapva egy jókora macska futott a gép után. Akkor láttam utoljára.